

Ключові слова: Державний стандарт, зміст освітньої галузі, навчальна програма, підручник, цілісний світогляд, наукова картина світу, життєствердний образ світу учня, життєствердна модель світу суспільства.

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України №722/2019 від 30 вересня 2019 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>. (дата звернення: 15.02.2021).
2. Ільченко В. Р. Компетентнісна модель освітньої галузі як напрям до ефективної та справедливої освіти. *Технології інтеграції змісту освіти*: зб. наук. праць. Полтава: ПОППО, 2013. Вип. 5. С. 18-24.
3. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Модернізація змісту освіти як національна проблема. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Директор школи, ліцею, гімназії»*. №6. 2018. С. 35-38.
4. Ільченко В. Р., Гуз К. Ж. Модернізація содержания образования как национальная проблема. *Педагогика*. 2011. № 4. С. 8-12.

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЦІЛІСНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

*Ільченко Олексій,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Дослідження умов справедливої освіти і впровадження їх в освітній процес вимагає виконання Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Справедлива освіта – це, перш за все, цілісна освіта, елементи якої об'єднані єдиними закономірностями.

Модернізація змісту шкільної освіти відбувається в напрямку зменшення її фактологічності, переорієнтації на формування особистості учня, освітньої характеристики його – образу світу як вихідного пункту і результату всякого пізнавального процесу, взаємодії з дійсністю [1, с. 102-120]. Система освіти

вважається ефективною і справедливою, якщо суб'єкти навчання можуть засвоїти її зміст – систему наукових знань про природу, суспільство [2, с. 137]. Наука починається там, де людське мислення, в тому числі мислення молодих поколінь, опирається на закони, відкриті наукою.

Навчальне середовище як генеральний дидактичний фактор відіграє найбільшу роль у досягненні ефективності освітнього процесу (І. Підласий, П. Матвієнко, А. Хуторський та ін.) і формуванні життєствердного образу світу учнів як умови реалізації цілісної, справедливої освіти, формування основної освітньої характеристики кожного учня, властивої лише йому.

Яке навчальне середовище необхідне учням 5-6 класу (і учням інших класів) для формування життєствердного образу світу як особистісно значимої системи знань, складової наукової картини світу, цілісного наукового світогляду?

Для цього навчально-методичне забезпечення – система програм, підручників, посібників для учнів та вчителів – має реалізувати технологію формування наукової картини світу, отже, і її особистісно значимої складової – образу світу як системи знань, вмінь, навичок, уподобань учня, його інтересів, які в освітньому процесі обґрунтовуються на основі скрізних закономірностей, відкритих наукою. У 5-6 класах це такі закономірності: закономірність збереження, направленості процесів до рівноважного стану, періодичності процесів у природі, закономірностей культури та закономірностей розвитку літературного процесу, пов'язаних з ними.

Навчальне середовище як педагогічно організована система умов, впливів батьківського колективу для формування потреб особистості, її життєствердного образу світу як представника технологізованого суспільства включає такі основні елементи: стандарт освіти, державні документи державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [3], навчально-методичне забезпечення, матеріальна база школи, модель педагогічного процесу, взаємовідносини учнів, учителів, батьків, громадських організацій зі школою. Ці структурні елементи можна об'єднати в

три групи: зміст навчання, фізичне оточення, людський фактор [4, с. 155]. У вітчизняній педагогічній науці недостатньо досліджень, присвячених теоретико-методичним засадам формування навчального середовища для цілісної освіти у всіх ланках – початковій, основній, старшій школі, хоча доведено, що саме від навчального середовища найбільшою мірою залежить ефективність дидактичного процесу [4, с. 66].

Теоретико-методичні засади формування навчального середовища для засвоєння ними цілісного змісту освіти розроблені К. Гузом та В. Ільченко. Ми зупинимось на складових матеріальної бази навчального середовища цілісної освіти, які задовольняють природні потяги учнів до дослідництва і висновків, конструювання, без яких проблематично формувати у них природничо-наукову, математичну грамотність. Матеріальна база навчального середовища має включати у 1-6 класах кабінет довкілля, який є моделлю довкілля – природного, соціального, предметного середовища життя учня, з яким він пов'язаний обміном речовин, енергії, інформації і яке є його малою батьківщиною, яку учень любить першою і незабутньою любов'ю.

Кабінет довкілля [5] для учнів 1-6 класів слугував складовою матеріальної бази формування в учнів цілісної картини світу і основою її особистісно значимої складової – життєствердного національного образу світу учня впродовж становлення, апробації і впровадження моделі освіти для сталого розвитку «Довкілля» (1992-2014).

У 7-11 кл. такою складовою може слугувати кабінет цілісного світогляду, основи обладнання якого розроблені співробітниками відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти [5]. Його осередки – природничо-математичної, віртуальної та доповнювальної реальності, історії шкільного роду, літератури та мистецтва та ін. планують навчальний процес з усіх шкільних предметів як послідовне, неперервне формування наукового світогляду, наукової картини світу учнів, її особистісно значимої складової – життєствердного національного образу світу учня як вихідного пункту і результату всякого пізнавального

процесу і в кінцевому рахунку як життєствердної моделі світу суспільства і його довговічності.

Такі кабінети мають бути задіяні в освітньому процесі разом з екологічною стежкою, де проходять уроки в довкіллі (уроки серед природи) з усіх предметів або дні в довкіллі, під час яких учителі різних предметів об'єднуються, щоб надати учням можливість об'єднати знання, вміння з різних предметів при проведенні досліджень у природі і отриманні висновків.

Досвід впровадження моделі освіти для сталого розвитку «Довкілля» показав, що уроки, дні в довкіллі найбільш ефективно проходять у визначні дні народного календаря (народні свята), оскільки з ними пов'язана значна кількість народних прикмет, правил поведінки для дітей, народних звичаїв, ігор та ін. Застосовуючи ці елементи етнопедагогіки під час спостережень, досліджень у середовищі життя, вчителі сприяють «вирощенню» життєствердного національного образу світу молодих поколінь, поповнення ними вітчизняного суспільства із життєствердною моделлю світу, яка обумовлює довговічність українського народу.

Ключові слова: цілісна, справедлива освіта, особистість учня, наукова картина світу, життєствердний національний образ світу, загальні закономірності природи, навчальне середовище, кабінет довкілля, кабінет цілісного світогляду.

Список використаних джерел

1. Гуз К. Ж. Теоретичні та методичні основи формування в учнів цілісності знань про природу. Полтава : Довкілля-К, 2004. 472 с.
2. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
3. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.02.2021).
4. Ільченко О. Г. Навчальне середовище компетентнісної моделі освітньої галузі «Природознавство». *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Теоретико-методичні

засади компетентнісної моделі змісту освітніх галузей загальноосвітньої школи», 18 квітня 2013 р. / редкол. : В.Р. Ільченко (голов. ред.) та ін. Полтава : ПОІШПО, 2013. Вип. 5. 264 с.

5. Ільченко О. Г. Кабінет цілісного світогляду в старшій школі. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. Всеукраїнського круглого столу «Інтеграція змісту освіти в профільній школі», 17 квітня 2019 р. Вип. 11. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2019. С. 137-140.

ОСВІТНІЙ КЕЙС ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИДАКТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

*Корнілова Тетяна,
завідувач лабораторії змісту
та моніторингу якості післядипломної освіти
КЗ «Житомирський ОІШПО» ЖОР,
м. Житомир, Україна*

У Законі України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Відповідно до цього основним орієнтиром освітнього процесу стає особистість, здатна до саморозвитку.

Практичне впровадження інтегрованого та міжпредметного підходів у формуванні змісту та організації компетентнісно орієнтованого навчання здобувачів освіти пов'язане зі змінами у розвитку освіти. Компетентнісна освіта – це особистісно-діяльнісна, результативна освіта [1], що сприяє засвоєнню цілісних знань здобувачами освіти, забезпечує формування у них цілісного уявлення про картину світу, роль і місце людини в ній.

Ефективність освітнього процесу залежить від налагодженої взаємодії його суб'єктів. При цьому освіта продовжує розвиватися шляхом взаємодії й збагачення однієї особистості іншою, тому результативним буде використання різних форм дидактичної взаємодії в урочній та позаурочній діяльності.

Центральне місце в навчанні посідає дидактична взаємодія як взаємозв'язок учителя й учнів у процесі спільної пізнавальної діяльності, що реалізується через активні дії суб'єктів навчання і характеризується впливом